Beytulhikme Int J Phil 13 (4) 2023
Doi: 10.29228/beytulhikme.70880
Research Article: 137-165

Tamamlanmış Hiçbir Şey Yaşayamaz: Varoluşçu Felsefe Perspektifinden Thomas Bernhard'ın Romanlarında İntihar Olgusu

Nothing that is Completed Can Live: The Case of Suicide in Thomas Bernhard's Novels from the Perspective of Existential Philosophy

HATİCE BUDAK
KTO Karatay University

KÜBRA KÜÇÜKŞEN
Necmettin Erbakan University

Received: 03.07.2023 | Accepted: 08.11.2023

Abstract: The purpose of the present study was to understand the existential effort of man in the triangle of life, death, and suicide in Thomas Bernhard's novels in the context of existentialism. In line with this purpose, the suicide act in Bernhard's "The Loser" and "Correction" novels was analyzed with thematic analysis based on the main characters. Focusing on the choice of the man who goes through a difficult test of existence in the meaningless world, Bernhard argues that man must accept that the eternal disagreement of the world is necessary for his existence. This acceptance does not represent the pacification of human beings, but the struggle to survive by constantly rebelling and the alternative possibilities of existence. As a result of the study, the main factors that take the characters to suicide in the novels were found to be not being able to grasp the determinism of conditions and times and the intertwined nature of freedom in a man's struggle for existence, not being able to exceed the ideal of perfection in the will and designs, not being able to continue the rebellion against the situations, not being able to evaluate the repeated existence options. In this way, a person who is stuck in the "life trap" will choose suicide as the only and freest act granted to his will, but life will continue to exist in return for the fact of the disappearing body.

Keywords: Existence, life, death, suicide, Thomas Bernhard.

✉ Hatice Budak
KTO Karatay Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü 42020, Konya, Türkiye | hatice.budak@karatay.edu.tr

✉ Kübra Küçükşen
Necmettin Erbakan Üniversitesi, Nezahat Keleşoğlu Sağlık Bil. Fak., Sosyal Hizmet Bölümü 42090, Konya, Türkiye | kubrakucuksen@erbakan.edu.tr

Beytulhikme An International Journal of Philosophy

Giriş

İngilizce *suicide* kelimesinin Türkçe karşılığı olarak kullanılan intihar kavramı Türk Dil Kurumu tarafından "Bir kimsenin toplumsal ve ruhsal nedenlerin etkisi ile kendi hayatına son vermesi" (https://sozluk.gov.tr/) şeklinde tanımlanmıştır.

Antik çağ Yunan felsefesinde birey merkezli çözümlenmeye çalışılan intihar özellikle Ortaçağ düşününde dini esaslar içinde ele alınan, çoğunlukla yasaklanan ve cezalandırılan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. 18. yüzyıl Aydınlanma felsefesi ile İlkçağ felsefe kaynaklarına dönülmüş böylece intihar yeniden birey, özgürlük, irade, hak vb. kavramlar esasında değerlendirilmiştir. 19. yüzyıla girildiğinde ise intiharın bilimsel olarak açıklanması merkeze alınmıştır. İntihar, psikoloji biliminde ruhsal bir hastalık sosyoloji biliminde ise toplumsal krizlerin tetiklediği anomi olarak açıklanmıştır. Ancak 20. yüzyılda yaşanılan dünya savaşları, ekonomik krizler vd. Aydınlanmanın ilerleme idealine ve bilime olan güvenin yıkılmasına sebep olmuş ve intihar konusu yeniden yaşam ve ölüm üzerine odaklanan felsefi tartışmaların liste başına yükselmiştir. Özellikle varoluşçuluk akımı yaşam ve ölümün anlamını intiharın kritiği üzerinden sorgulamıştır.

Bu çalışmanın amacı intihar olgusunu öncelikle felsefi bağlamda ele almak ve varoluşçu felsefenin öğretileri üzerinden Thomas Bernhard'da yaşam, ölüm ve intiharı anlamaya çalışmaktır. Çalışma amacı doğrultusunda Bernhard'ın *Bitik Adam*[1] ve *Düzelti*[2] romanları seçilmiş ve ana karakterlerin intihar edimi tematik analiz ile çözümlenmiştir.

Bernhard da intihar olgusunu varoluşçuluk öğretisi içinde analiz etmemizi mümkün kılan iki ana faktör bulunmaktadır. Bu nedenlerden ilki, her ne kadar kendisini varoluşçu olarak tanımlamaktan kaçınmış olsa da Bernhard'ın eserlerindeki merkezi temaların varoluşçulukla yakından ilgili olması; varoluşçu filozoflardan özellikle Schopenhauer, Camus, Jaspers'dan etkilenmesi; bu düşünürlerin eserlerine romanlarında sıklıkla atıfta bulunmasıdır. Bir diğer neden ise Bernhard'ın yaşam öyküsündeki zorlayıcı koşulların eserlerinde yaşam, ölüm, intihar, hastalık, delilik, düş

[1] Romanın ana karakterinin ismi Wertheimer'dir.

[2] Romanın ana karakterinin ismi Roithamer'dir.

kırıklığı, yıkım temalarının belirgin olmasına ve çözümlemelerini varoluşçu felsefenin argümanlarına dayandırmasına tesir etmiş olmasıdır.

Bernhard'ın yaşam, ölüm ve intihar hakkındaki düşünceleri üzerinde varoluşçu felsefenin etkisi bir sonraki başlıkta ve romanların analizi bölümünde ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Çalışmanın ana problematiğine geçmeden önce Bernhard'ın düşün sistemini şekillendiren ve romanlarına yansıyan yaşam koşullarına özetle değinmenin onu anlamada faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Bernhard, 10 Şubat 1931'de Hollanda'nın Heerlen şehrinde gayri meşru bir çocuk olarak dünya gelen ve 12 Şubat 1989 tarihinde Yukarı Avusturya/ Gmunden kentinde vefat eden Bernhard'ın yaşamındaki sınır durumlardan biri çocuk yaşta yakalandığı akciğer hastalığıdır. 1948-1951 yılları arasında Großgmain ve Grafenhof sanatoryumlarında tedavi gördüğü süre içinde "ölüm odası" olarak adlandırdığı hasta koğuşlarında birçok kişinin ıstırabına ve ölümüne şahitlik etmiştir (Bernhard, 1997b: 39). Bernhard üzerinde şüphesiz ki en etkili ölüm büyükbabasının aynı hastalıktan tedavi gördüğü sanatoryumda ölmesidir.

Bernhard, 1943-1944 arası eğitimine devam ettiği Salzburg'daki yatılı okulda da birçok yurt öğrencisinin kendisini öldürdüğünü görmüştür. Acımasız ve bayağı bir çevre tarafından intihara teşvik edilen bu genç insanlara baktığında, intiharı düşünmek zorunda kalanın yalnızca kendisi olmadığını fark etmiştir (Bernhard, 2015: 15-16).

Avusturya'da savaş ve yoksulluğun gölgesinde var olmaya çabalayan ancak bu çabadan örselenen çocuk ruhunu özgür kılmak için yedi ile on yaşları arasında iki kez intihara teşebbüs eden Bernhard, yıllar sonra 23 Haziran 1980'de kaleme aldığı bir yazısında kendini asmamak için metinlerinde ölüm, intihar ve tiksinme konularının olduğunu itiraf eder. Bu itirafına kendini öldürüp sonra kendini gözlemleyebilmenin çok ilgi çekici geldiğini, bunun mümkün olmayışının ise yaşadığı en büyük hüsran olduğunu ekler (Bernhard, 2020a: 160).

Bernhard, ölümden sonra bir varoluş biçimine inanmaz bu nedenle ondaki hâkim düşünce bütün muhteşemliğine rağmen hayatın kesinkes son bulacağıdır (Bernhard, 2020a: 227). Bernhard, kendisi gibi yazar olan büyükbabası Johannes Freumbichler'in, *insanın kendisini öldürmesinin sahip*

olduğu en önemli özgürlüğü olduğu fikrini (Bernhard, 1997a: 25) sahiplenmekle birlikte varoluşçu felsefeyi takip ederek hiçliğe intihar ile teslim olmayı tasvip etmez ve yaşamın anlamsızlığı problemine çözüm üretmede hiçliğe başkaldıran ve direnen düşünürler arasında yer alır.

Varoluşçu Felsefede Yaşam, Ölüm ve İntihar

Yaşam, ölüm ve bu iki gerçek arasında insanın konumu felsefe tarihinin en kadim konularıdır. Her bir çağda filozofların iç içe düşündükleri yaşam ve ölüm, Aydınlanma felsefesi ile ayrıştırılmıştır. Ölümün inkâr edilemez varlığı kabul edilse de insan düşüncesinde ölümün üstü örtülmüş ve bilinç yaşama sabitlenmiştir. Evrenin merkezine konulan insan bir anlamda Tanrılaştırılmış ve bu Tanrı insan dünya cennetinin hâkimi olarak sonsuz iyilik, refah ve ilerlemeyi vaat etmiştir. Ancak iki dünya savaşının, iktisadi krizlerin yıkıntıları arasında insanoğlu dünya cenneti rüyasından bir cehennem kâbusuna uyanmıştır. Dünyanın kaotikliği içinde yaşam ve ölüm konularına felsefi ilgi yeniden canlanmış ve en diri şekilde varoluşçu felsefe içinde tartışılmaya başlanmıştır.

Varoluşçuluk felsefesi, 20. yüzyılda dönemin sorunlarından çıkış arayışı içinde şekillenmiştir. Varoluşçuluğun temel argümanı; insan dışındaki tüm nesnelerde özün varoluştan önce olduğu, ancak söz konusu insan ise varoluşun özden önce geldiği, yani insanın özünü kendisinin belirlemesidir. Burada varoluş "dış dünyada, insanın bilgisinden bağımsız olarak gerçekleşme; bir şeyin asli doğasından dolayı, olması gereken şeyi ifade eden öze karşıt olarak, o şeyin her ne ise, her nasılsa öyle olması durumu"dur. Öz kavramı ise "bir şeyi, başka bir şey değil de, her ne ise o şey yapan şey"dir (Cevizci, 2005: 1297, 1693, 1296).

Varoluşçu felsefe, birey meselesini birbiri ile kesişen veya ayrışan zengin bir yelpazede değerlendirmiştir. Varoluşçu felsefelerin (teist veya ateist kanat) ortak ilkeleri, insanın merkeziliği, insanı tikel ve somut bir varlık olarak ele alınması, varoluşun öze önceliği, hakikatin öznelliği ve felsefenin failin bakış açısından yapılması (Gündoğdu, 2007: 95) şeklinde özetlenebilir. Bununla birlikte teist ve ateist varoluşçu kanadın insanı ele alma biçimlerinde keskin farklılıklarda mevcuttur. Bu farlılıklar özetle teistlerde varoluş, Tanrı'ya dönük bir açılımdır. Ateistlerde ise varoluş, sonu hiçlik veya saçmalığa çıksa da, bir kereye özgü olduğu için eşsiz değerde, özgür ve bilinçli bir yaşama deneyimidir (Özer, 2020: 2).

Varoluşçuluk, dünyanın kendisinde bir anlam taşımadığını, akılla anlaşılabilir bir niteliğe sahip olmadığını öne sürer. Evren özü itibarıyla saçma ve anlamsızdır, evrene anlam insan tarafından verilir (Cevizci, 2005: 1696). Varoluşçulara göre anlamlı bir hayat sürmek tamamlanma açısından değil fakat hayatın saklı imkânlarının bir andan diğerine yoğunlaşıp vuzuha kavuşması açısından düşünülmelidir. K. Jaspers'in belirttiği üzere başkaları için hayat bir sahne oyunu olarak tamamlanmış görülebilir ancak hayatın temel karakteri bu değildir. Hayat, gerilim ve gaye, yetersizlik ve tamamlanmamışlıktır (Schopenhauer, 2022: 24-25). İrade ve bilinçten yoksun nesnelerle dolu hayata fırlatılmış olan insan böylesi bir evrende hazır ahlak kuralları ile de karşılaşamayacaktır. Dolayısıyla kendi ve diğer insanların eylemlerinden sorumlu olan insan, ahlaki ilkeleri de kendisi yaratacaktır (Cevizci, 2005: 1696).

Varoluşçuluk, evrenin anlam ve akıldışı olması nedeniyle herhangi bir şeyin kanıtlanmasının mümkün olmadığını savunur. Bu nedenle bireyin usa dayalı kanıtlama çabasını, yaşamak veya ölmek için yetersiz kalan beyhude bir çaba olarak değerlendirir. Nitekim Camus'nün, "Hiç kimsenin varlıkbilimsel bir kanıt uğruna öldüğünü görmedim. Buna karşılık, yaşamın yaşanmaya değmediği düşüncesine vardıkları için ölen nice insanlar görüyorum." sözleri bu savın özetidir (Camus, 1997: 15-16).

Varoluşçuluk felsefesinde yaşam gibi ölüm de odaklanılan ana konulardan biridir. Varoluşçuluk için ölüm, insana hayatın biricikliğini kavramasına yardımcı olan derin bir imkân kaynağıdır. Fakat zamansız gelen ölüm, insanın bütün anlama çabalarına meydan okuyan felaketin kendisi de olabilir. Ölümün potansiyel felaketi, insanı yaşamdan koparmaya değil ölüm karşısında yaşamayı öğrenmeye götürmelidir. Ölümü hayatın en büyük saklı imkânı olarak kavrayan insan için ölüm ne bir dost ne bir yabancıdır. Böylece insan ölümün gelişini çabuklaştırmayı istemek zorunda kalmayacaktır (Schopenhauer, 2022: 34, 19-21).

Varoluşçu felsefe (var olabilmenin ister Tanrı ile isterse Tanrı'sız mümkün olabileceğini düşünsün) her halükarda somut intiharı reddeder. İnsanoğlu yaşamın anlamsızlığını idrak etmeli sonra da bu anlamsızlığa karşı başkaldırmalı böylece varoluşçu kimliğe bürünebilmelidir. Ancak anlamsızlığı kabul ile ona başkaldırmak arasında kalanlar için umut biter ve onlar için intihar geriye kalan tek yol olur (Bahçeci, 2001: 12).

Genel hatlarıyla özetlemeye çalıştığımız varoluş felsefesi birçok düşünürün katkısı ile farklı açılımlar kazanmıştır. Çalışmanın kısıtlılığı nedeniyle varoluşçu düşünürlerin her birine yer vermek mümkün olamayacaktır. Bu nedenle Thomas Bernhard'a geçmeden önce onun fikriyatı üzerinde etkili olan Schopenhauer ve Camus'ün yaşam, ölüm ve intihar olguları hakkındaki düşüncelerini özetlemenin uygun olduğu kanaatindeyiz.

Arthur Schopenhauer (1788-1860), akılcı ve idealist düşüncelerin karşısında yer alan kötümser düşüncenin temsilcilerindendir. Ayrıca düşünsel mirası ile yirminci yüzyılın nihilist ve varoluşçu filozoflarını etkilediği için varoluşçu felsefenin öncü isimlerinden biri olarak da değerlendirilir.

Schopenhauer'un intihar hakkındaki düşüncelerinin anlaşılması öncelikle onun isteme ve tasarım kavramlarının bilinmesi ile mümkündür. Dünya tasarımdır diyen Schopenhaure, varlığın biricikliğine değil onun dış yönüne vurgu yaparken varlığın özünün isteme olduğunu düşünmektedir. Tasarım olarak dünya, bilinçsiz kör bir istemenin belli bir zaman ve uzamda ortaya çıkmasından öte değildir (Tüzen, 2021: 557).

Schopenhauer'a göre insan tasarım (görünüş) ve isteme (kendinde şey) olmak üzere iki yönlüdür. İnsan tasarım olarak belirlenimciliğe tabidir lakin insan bilgi ile varlığın özünü keşfettikçe tasarımın zorunlu şekillerinden soyutlanarak özgürlüğe ulaşabilir. Daha açık ifade etmek gerekirse insanın özgürlüğü tek tek durumların ötesinde varlığın bilgisi ile mümkünken, tek tek durumlar içinde yaşaması ise nedenselliğe tabi olması yani insanın her davranışının belirlendiği anlamına gelmektedir (Tüzen, 2021: 573).

Schopenhauer'a göre (2017: 18) varoluş, manasızdır, belli bir anlamı yoktur onun özü istemedir. Varoluşun özünün isteme olması gibi yaşamın her durumda kaçınılmaz olarak acı verici olması da apriori bir hakikattir, savaşlar, yoksulluk vb. sıkıntılar bu apriori hakikatin sadece aposteriori kanıtlarıdır (Soysal, 2009: 112). İstenç ve acı arasındaki ilişki insanın her isteğinin acıdan doğduğunu söylemektir. İnsan bir isteğini yerine getirdiğinde o istekle ilişkili acıyı sona erdirir ancak karşılanan her istenç için geride yadsınan istekler kalır. Bireyin istencini karşılaması sonrasında aldığı doyum kısa sürelidir ancak istemler uzun süreli ve sonsuzdur. Bu nedenle istemenin kölesi olan insan bir yanılsama içindedir ve ne kalıcı bir

mutluluğa ne de kalıcı bir erince sahip olacaktır (Schopenhauer, 2009: 145). Dolayısıyla insan anlar ki eline verilen her şey geçicidir ve kayıpların telafisi yoktur (Schopenhauer, 2017: 21).

Schopenhauer (2010: 10, 29, 59), verdiğini mutlaka geri almak için veren hayatın yerine getirilmesi gereken bir ödevden ibaret olduğunu belirtir. İnsan için *defunctus est*[3] diyebilmenin yolu ise hayatın değerinin tam da onun istenilmeye değer olmadığını (onu istememeyi) öğrenmesinde gizlidir.

Schopenhauer'a göre (2018: 91) insanın sonsuz istemelerinden arınması için öncelikle zaman karşısında şimdiye ait olduğunu bilmesi, bu bilgiyi hayatın amacı yerine koymayı başarması gerekmektedir. Sanat ile uğraşmak ve estetik hazlara yönelmek de insana kısmi bir kurtuluş sunacaktır. Çünkü sanat ile iştigal olmak, insanın sonsuz istemesini tüm zamanlarda yadsıma gücü verme potansiyeline sahip değildir. Bu nedenle tam kurtuluş ahlaki bir yönelimle mümkün olacaktır.

Schopenhauer, intiharı tam da bu noktada yani yaşama isteğinin onaylanması ve yadsınması arasındaki duruşta kritik etmiştir. Schopenhauer, "içinde acının hâkimiyet sürdüğü ancak anlam bulunmayan dünya düşünülecek dünyaların en kötüsüdür ve insan yaşama istencini yadsıyabilir" (Gökberk, 1990: 456) sözleriyle intiharı bireysel özgürlük kapsamında bir hak olarak olumlar ancak o da intiharı insanın ontolojik mücadelesinde uygun bulmaz. Çünkü "kendisini öldüren, bütün görünmelerinde yaşamın kendisini değil de, ancak o andaki kendisi için hoş olmayan, katlanamadığı biçimini reddetmektedir" (Gökberk, 1990: 457).

Schopenhauer (2009: 301), müntehirin acıyı istemeyip hazzı istediği için intihar ettiğini düşünür. O, insanın mutlu olmayı isteyerek değil acıların çetinliğini bilerek yaşamaya devam etmesi gerektiğini *acıdan kaçmayacağım, acı beni sonsuza dek kurtarabilir* sözleriyle anlatır. Bu sözünde insana *büyük mutsuzluktan kaçınmanın en güvenli yolunu* yani *istemlerini, olabildiğince düşük tutmayı* öğütler (Schopenhauer, 2008: 121).

Schopenhauer'a göre (2010: 85, 83) intihar, insanın varoluşunda ve şeylerin doğasına dair kavrayışında ölüm nasıl bir değişiklik meydana getirir? sorusunu yanıtlamaya dair bir tecrübedir. Ancak bu beceriksizce bir

[3] Bu kişi görevini yaptı.

tecrübedir; çünkü intihar cevabı bekleyen bilincin kendisini ortadan kaldırır. İntihar en yüksek ahlaki hedefe erişmekten alıkoyar, çünkü o bu sefalet ve mutsuzluk dünyasından gerçek kurtuluşun yerine sadece zahiren öyle görünen bir kurtuluşu koyar. İntihar edenin kurtuluşu, yok edilen bedenin kurtuluşudur zira sonsuz istenci ortadan kaldıramaz.

İntihar gerçek bir kurtuluş tecrübesi değilse insan bu problemi nasıl aşabilir? İnsan öncelikle istenci yok etmeli ve yaşama bir anlam yüklemekten vazgeçmelidir. Sonra her kiminle iletişime giriyorsa dikkatini o insanın kötülüklerine, anlayışının kıtlığına vermeyip tam aksine onun ıstıraplarına, ihtiyaçları üzerine yoğunlaştırmalıdır. O vakit her zaman onunla akrabalığını hissedecek; onun duygularını paylaşacaktır. Merhametin yarattığı duygudaşlık ile acı çeken ile acı çektirenin bir olduğunu kavrayacak acının ortaklığı duygusuyla yaşamda kalmayı tercih edecektir (Schopenhauer, 2010: 89-95).

Bernhard'ın düşünce sisteminde etkili olan varoluşçu filozoflardan bir diğeri de 1913-1960 yılları arasında yaşayan Albert Camus'dür. Camus'nün felsefesinin temel kavramı insanın varoluşuyla ilişkili olarak ele aldığı "saçma"dır. Kavram Türkçe literatürde absürd ve uyumsuz kelimeleriyle eş anlamlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözlükte "akla açıkça karşı olan, kendi içinde apaçık bir çelişki içeren fikirler şeklinde tanımlanan kavram varoluş felsefesinde yaşamın anlamsızlığı, tutarsızlığı ve amaçsızlığı için kullanılmaktadır" (Cevizci, 2005: 1439).

Saçma (uyumsuz) kavramını felsefesinin merkezine yerleştiren Camus'ye baktığımızda kavramın sözlük tanımını aştığını görürüz. Camus, her insanın yüzüne aniden çarpabilen saçmanın tam da bu niteliği nedeniyle *kavranılamaz bir şey* olduğunu düşünür. Ama *bu güçlüğün bile düşünülmeye değer* olduğu ilkesiyle kaleme aldığı *Sisifos Söyleni* kitabında anlamaya, anlatmaya çalıştığı saçma kavrayışı özetle şöyledir: İnsan, sahip olduğu us ile dünyayı toptan açıklayacağını, anlamı kavrayacağını düşünür. İnsanın bu umudu karşısında us güçsüzdür çünkü us, olguları kavrayıp sınıflandırabilir ancak dünyayı kavrayamaz. Gerçekte usa aykırılıktan başka bir şey olmayan dünyayı kavrama çabasında insan her daim kendini us dışının karşısında bulur. Bu kırılma anında saçma (uyumsuz), insanın açıklık isteğinin çağrısı ile dünyanın usa uymaz susuşu arasındaki karşılaştırmadan bir başka ifadeyle us ile deneyimlenen dünya arasında var olan ve içinden bir

türlü çıkılamayacak olan çelişki ile karşılaşmadan doğar (Camus, 1997: 31-37).

Camus (1997: 39-40), bir karşılaştırma ve bitmek bilmez bir çarpışma ve bunu fark eden bilinçten kaynaklı bir kopuş olarak tanımladığı uyumsuzun us düzleminde insanda da dünyada da olmadığını, ortak varlıklarında bulunduğunu söyler. Uyumsuz onları birleştiren tek bağdır; insan ile dünya var olduğu sürece devam edecektir. Ancak uyumsuzluk sanıldığı üzere olumsuz bir durum değildir bilakis bilincin açık olması ve dinamizm için gereklidir.

Ömrü boyunca sık sık intiharı düşünen Camus'ye göre (1997: 15) gerçekten önemli olan tek felsefi sorun intihardır. O, intihar sorununu, insanın dünyanın uyumsuzluğunu fark ettikten sonra ne yapması gerektiği ve hayatın yaşamaya değip değmeyeceği soruları kapsamında değerlendirmektedir. Bu soruları intihar ile hayatı terk etmek şeklinde yanıtlamak hem bir yanılgı hem de korkakça bir tutumdur. Fiilen intihar etmeseler de bu dünyadan vazgeçip umut ile başka bir dünyaya sığınarak uyumsuzdan kaçmaya çalışanlarda felsefi bir intihar gerçekleştirmişlerdir (Topakkaya & Duykop, 2018: 138).

Camus (1997: 17) için, kendini öldürmek yalnızca yaşam çabalamaya değmez demektir. Dünya yaşamaya değmeyecek kadar saçma bir yerdir. Buna rağmen insan inadına yaşamalıdır.

Camus'ye göre insanı intihardan vazgeçirecek şey, yaşamın belirlenmiş *bir* anlamı olduğundan ve mutlaka bir anlam üzere yaşanır düşüncesinden sıyrılmaktır. İntihar düşüncesinin bertaraf edilmesinde insanın yaşamın anlamı olsaydı bile usun bu bilgiye ulaşamayacağını kabullenmesi ve dünyanın bilinmez oluşunun kendini gerçekleştirebilmesi için bir imkân olduğunu görebilmesi de önemlidir. Camus için kurtuluş bu hayatın içinde şimdidedir. Hayatın saçmalığına karşı yapılacak en büyük eylem ise özünü sanatın verdiği başkaldırıdır.

Camus, uyumsuzun analizinden hareketle intihar problemine getirdiği çözümleri şu şekilde özetlemektedir. "Ölümden üç sonuç çıkarıyorum: bilinçle gelen başkaldırım; insanüstü güçlerin esaretinden kurtuluşla gelen özgürlüğüm; geçmiş ve gelecekten azade şu ana bağlılığı mümkün kılan

tutkum. Bu üç şey ile yalnız bilinç yoluyla ölüme çağrı olan şeyi yaşam kuralı biçimine sokuyor ve intiharı yadsıyorum"(Camus, 1997: 70).

Schopenhauer ve Camus'nün yaşam, ölüm ve intihara dair bakış açılarının izlerini Bernhard'ın varoluş düşüncesinde sürmek mümkündür. Her iki düşünürde rastladığımız "evrende merak edilen tüm sorulara nesnel yanıtlar aramaktan vazgeçip yaşamda kazanılacak tecrübelerle varoluşa yardımcı olma" (Blackham, 2005: 154) fikrini Bernhard'da da görürüz. Bernhard'ın Ses Taklitçisi eserinde yer alan 'Ünlü Bir Dansçı' başlıklı hikâyesinde çok ünlü bir dansçı sahnede dans ettiği anda adımlarının düzenliliğini sorgulamış ve aniden bilincini kaybedip düşerek felçli kalmıştır. Anlatı, dansçının *dans ederken asla dansı düşünmemeli, yalnızca dans etmeli* sözleri ile sonlanır (Bernhard, 2022a: 53). Bu kısa öyküde vurgulanan yaşarken nasıl yaşarım diye düşünmek yerine sadece deneyimle zenginleşecek olan hayatın kendisine odaklanılmasıdır.

Bernhard (2020a: 221), insanın korunma güdüsü ile son ana kadar hayata tutunduğunu ve aslında her insanın yaşamaktan hoşlandığını düşünür. Hayatta kalma arzusuna rağmen çağımız insanı koşulların belirleyiciliğine ve akıp giden zamanın rutinliğine kendini bırakmıştır. Evet, ölümle her şey sonunda yokluğa varacaktır ancak bu, hayatta tekdüzeliği seçmenin gerekçesi olamaz. Bilakis yanı başımızda duran ölüme karşılık yaşamın anlamı nedir sorusunu yanıtlamak ve yaşamda kalmanın mümkün yollarını bulmak esastır. Bu niyetle Bernhard eserlerinde insanı intihara sürükleyen nedenleri, sınır durumlarını anlamaya ve insana bir çıkış yolu sunmaya çalışır.

Bernhard'a göre (2020a: 45) çağın huzursuz insanı şüpheler dünyasında yaşamaktadır. İntihar edenler ise çoğunlukla yaşamın kendi başına bir anlam taşıdığından ve dünyayı biz olmasak hiç olurdu diye görmekten kuşku duymazlar. Dünyanın kendinde şey olan anlamını ararlarken buldukları "Bir" şey, "ben varım" düşüncesi ve her şeyin bir anlamı varmış şeklinde davranış her an gelebilecek bir ölümün uyumsuzluğuyla baş döndürücü biçimde yalanlanır. İnsan yaşamını, bir anlam taşıdığı inancı ile sürdürmüşse usun amansız çelişkisi ile karşılaştığında bildiği dünya bilinmez hâle gelecek, düş kırıklığı yaşayacak ve son durakta kendi celladı olmayı seçecektir (Camus, 1997: 28, 63).

İnsan, bir boşluk belki de boş bir mekân olan dünyada yaşama zorluğunu boşluğu doldurarak aşmaya çalışır. Ama boşluk daima tekrardan ortaya çıkar. Eğer bu boş mekânda bir şeyler cereyan edemiyorsa bu kişinin sonu olabilir ve intihar selamlanabilir (Bernhard, 2020a: 128).

Bernhard da Schopenhauer ve Camus gibi intiharı hiçlik karşısında insanın kendini var kılma biçimlerinden biri olarak değerlendirir ve özgürlük kavramı çerçevesinde olumlar. Bu olumlamaya rağmen ontolojik açıdan intiharı alçak bir kaçış eylemi olarak niteleyip tasvip etmez. Öyleyse dünyanın boşluğunu dolduramayan, uyumsuzluğun acısına katlanamayan insanı intihar etmekten ne alıkoyacaktır?

Bernhard'da bu sorunun, Camus'ye atıfla cevaplandığını söyleyebiliriz. Birçok kişinin sandığı gibi intihar başkaldırının mantıksal sonucu değildir, başkaldırının aksine bir boyun eğiştir. İntihar, uyumsuzu kendince çözer ancak kişinin kendini ölüme itmesi gibi uyumsuzu da ölüme sürekler. Ama sürüp gitmek için uyumsuzun çözüme kavuşturulmaması gerekir. Hülasa insan, *yaşamak uyumsuzu yaşamaktır* (Camus, 1997: 61, 101) bilincinde kaldığı sürece intihardan sıyrılacaktır.

Bernhard (2020a: 65, 86, 92), uyumsuzu *her şey bir yanlış anlamadır* ve *hakikat aslında sadece, ona bir ama ekleyip cümleyi tamamlamaktır* sözleri ile açımlar ama uyumsuza olumsuz bir anlam yüklemez. Yenilgilerden beslenen dünyada *beni yaptığımı yapmaya muktedir kılan yegâne şeydir karşıtlık* derken uyumsuzluğu insanı eyleme geçiren, yaşamı seçtiren bir unsur olarak değerlendirmektedir. Uyumsuzluk ve ölüm gerçeği insanın bütün yaptıklarını anlamsız kılıp çöküşe mahkûm etse de insana düşen öte dünyayı umut etmek ya da intihar değil bilinçli bir başkaldırır.

Bernhard, yarın ne olacağını ilginç kılan merak duygusunun, insanın kendisini bir şekilde ileriye götürecek olana yani ipi durmadan yukarı çekmeye odaklanmanın ve felsefe, bilim ve sanatla uğraşmanın intiharın cazibesini kıracağını da savunmaktadır.

Varoluşçu felsefe ve öncü filozofların görüşleri ile Bernhard'ın görüşlerinin genel olarak ele alındığı bu bölümün akabinde Bernhard'ın, Düzelti ve Bitik Adam romanlarında varoluş ve intihar olgusu ele alınacaktır.

Düzelti ve Bitik Adam Romanlarında Varoluş ve İntihar

Bernhard (2020a: 33, 46), yirminci yüzyılda artık kimsenin yaşamadığını sadece varolmayı sürdürdüğünü düşünmektedir. İçinde yaşanılan çağda acı öylesine büyüktür ki insan bu acıdan uyuyarak bile kurtulamaz. Bernhard, Düzelti romanındaki anlatıcı figürü "Her alanda önümüzde sadece kaotik bir şey durmakta. İnsanlar huzur bulduklarını sandıkları anda huzursuzlukla karşılaşıyorlar. Biz de her zaman huzurun yanılsaması var, çünkü içimize huzurun tam girebileceği anda, yine en büyük huzursuzluk içinde buluveriyoruz kendimizi" (Bernhard, 2022c: 110) şeklinde konuşturarak hayatı olumsuzlamayı biteviye sürdürür.

Bernhard, hayatı olumsuzladığı yerde intiharı insanın kendi hükmünü yazmaya bir imkân, en hakiki özgürlük ve hak olarak değerlendirir. İntiharı bu şekilde düşünmek onu bir saplantı haline getirir. Çünkü intiharı "düşünmeye başlamak, insanın kendini için için yemeye başlamasıdır. Kurt insanın yüreğindedir. Bu ölümcül oyun tam da insanı yaşam karşısındaki uyanıklığından kaçışa götürdüğü için izlenmeye ve anlaşılmaya değerdir" (Camus, 1997: 16).

Bernhard'ın romanlarında müntehir karakterlerin oynadıkları bu ölümcül oyunun ilk sahnesinde çocukluk dönemlerini izleriz. Wertheimer ve Rotihamer'in ebeveynleri çocuklarının ne olmalarına dair belirgin bir isteme sahiplerdir ve çocuklarını bu istence uygun bir tasarım içinde görmeyi hedeflemektedirler. Şayet çocukları onlar dünyaya getirmişlerse bu durum onlara sahiplik hakkı bahşeder böylece ebeveynler çocuklarının özünü belirlemede kendilerini yetkinleştirirler.

Hâlbuki ebeveynlerin iradesi ile gerçekleşen insan doğumu, o insanın var olma mücadelesini en baştan yıkıma uğratır. Ebeveynler, çocuklarını hiç düşünmeden ve sorumsuzca dünyaya getirmiş olmalarının dışında onlar hakkında hiçbir şey bilmezler. Bu cehalete rağmen ebeveynler yarattıkları yeni insanı yok etmek için, doğuştan gelen her türlü potansiyelini mahvetmeyi başarmak için gereken her nevi beceriksizliği ve ahlaksızlığı yaparlar (Bernhard, 2015: 53).

Wertheimer'in ebeveynleri, ilkelerini kendi istençlerine göre belirledikleri bir müzik kariyerini çocukları için hedeflemişlerdir. Wertheimer ise ebeveynlerinin istemelerine isyan içinde kendi özünü yapmak (dünya-

nın en iyi piyano virtüözü olmak) niyetiyle Mozarteum okuluna gider. Wertheimer'in kuyruklu *Bösendorfer* piyano tercihi de kendi istemidir. Wertheimer'in istenci ebeveynleri için tatmin edici olmayacaktır. Çünkü onlar kendi isteme ve tasarımlarına uygun olanı Wertheimer'den veremeyeceği şiddette ve süreklilikte talep etmişlerdir.

Roithamer için de durum aynıdır. Babası sadece çocuğu olsun düşüncesiyle hareket etmiş ve her bir çocuğu için Altensam'ı yaşanılacak en uygun yer ve yaşamın anlamı için en sabit gelenek olarak görmüştür. Roithamer'in ebeveynleri ondan itaatkâr, uysal bir çocuk olmasını ve benini yadsıyarak kendini onların istemelerine teslim etmesini dayatmışlardır.

Her iki karakter de çocukken dahi "kendi olma" çabalarını önemsemiş, ebeveynlerinin kendileri için tasavvur ettikleri yaşam çemberinin içini dolduran her türlü belirlenimciliğin dışına çıkmaya çalışmışlar ve kendi özgür iradelerini sahiplenme direncini göstermişlerdir. Karakterlerin varoluşsal tercihleri maalesef ki ebeveynlerinin hırçınlaşmasına dolayısıyla sevgisiz, desteksiz ve cezalarla büyümelerine neden olmuştur. Karakterler ve ebeveynleri arasında olup bitenler kuşak çatışması olarak adlandırılacak kadar basit değildir aslında olan bir varoluş meselesidir. Varoluşa sahip çıkma mücadelesinde yaşanılan çatışmalar, travmatik çocukluk hatıraları karakterleri yetişkin bir birey olduklarında da gölge gibi takip etmiştir. Ebeveynlerinin tatminsizliği ve memnuniyetsizlikleri karakterlerin yok oluşlarına doğru akan zamanın belirleyicilerinden biri olmuştur.

Wertheimer ve Roithamer (anlatıcı figürler de dâhil olmak üzere) kendi özlerini tamamlamak, entelektüel ve sanatsal amaçları paralelinde kendi özlerini aramak ve bulmak için ebeveynlerinin yaşam mekânı olan kırsalı terk edip kente giderler. Onların kırsalı arkalarında bırakmak istemelerinin tek nedeni ebeveynlerin istemlerinden kaçmak değildir. Karakterler kırsaldan gelişime imkân tanımayan kısırlığı ve insanlarının basitliği, cehaleti nedeniyle adeta nefret etmektedirler. Ömürlerinin büyük bir kısmı kırsalda geçmiş olsa da kendilerini "kent insanı" olarak tanımlarlar. Çünkü varoluş potansiyelini kentte görmektedirler.

Bernhard, bir deha yok etme merkezi olarak Avusturya'ya beslediği nefret ile (Karabulut, 2013: 41) karakterlerini ülke dışındaki kentlere taşımış ancak Avusturya'ya olan vazgeçilmez aşkı ile karakterlerini bir nedenle vatanlarına geri döndürmüştür. Karakterlerin Avusturya kırsalında

yaşamalarının nedeni ya muzdarip olunan akciğer hastalığına bağlı gelişen doktor tavsiyesi ya da bilimsel veya sanatsal çalışmalarını tamamlamak için kentin kaosundan, teknolojinin yabancılaştırıcı gürültüsünden sessizliğe sığınma ihtiyacıdır. Karakterler kendi özleriyle çelişen kırsalda yaşama edimlerini bu gerekçelerle meşrulaştırsalar da "kent insanı" olduklarını biteviye tekrar ederler, kırsal hayatı benimseyemezler ve uyumsuzluğun cenderesinde yok olurlar.

Orhan Pamuk'un, Bernhard'ın *Wittgenstein'ın Yeğeni* adlı kitabına yazdığı son notta karakterler hakkında yaptığı genel değerlendirmeler Wertheimer ve Roithamer için de geçerlidir. Bernhard'ın karakterlerinde "her an felaketlerle yüz yüze gelmeye alışmış, insanların bayağılıklarını ve acımasızlıklarını derin acılarla öğrenmiş, yıkılmamak için çırpınmayı temsil eden bir öfke vardır. Bernahrd'a göre kahramanların yıkım tehditlerine karşı dayanmak için yapabilecekleri ilk eylem herkese, her şeye kelimelerle amansızca saldırmak ikincisi ise bir tutkuya, derin, felsefi, anlamlı bir çabaya kendilerini bütünüyle vermeleridir. Bu saplantılar (Wertheimer'in piyano virtüözü olma arzusu ve Roithamer'in koni şeklinde ev çalışması) bir anda onlar için bütün bir dünya, vazgeçilmeyecek tek şey olur. Ancak en nihayetinde onların mahvolduğunu ve yıkıldığını okuruz (Bernhard, 2006: 109).

Karakterlerin saplantılı tutkuları aslında varlığın özü olan istemedir. Karakterler sadece *istemelerinin eylemleri için gösterebildikleri nedenleri açıklayabilmişler* ancak *bu nedenleri kendinde şey olan istemenin en son ereği* sanmışlardır. Karakterler *görüngüyü açığa çıkaran doğal gücün, a priori istemenin nedeninin aranamayacağı yani istemenin kendisinin bir amacı olmadığı* (Schopenhauer, 2009: 102) bilgisinden kaçarken yeni bir kaçış eylemine-intihara sürüklenmişlerdir.

Karakterlerin intiharlarındaki ortak nedenlerden biri de anlam arayışlarını sade ve sadece kendilerinde aramayı başaramamış olmalarıdır. Temel yanılgılarından biri her zaman her şeyi en yakında ve en yakınlarında aramalarıdır ki Bernhard (2020b: 24) için bu beceriksizlikten başka bir şey değildir. İnsan her durumda daima her şeye geri dönebilmeli ve yaşamına sahip çıkabilmelidir. Oysa Wertheimer Glenn'in vefatı ile kız kardeşinin kendisini terk etmesinden; Roithamer'de koninin tamamlanması ve

kız kardeşinin ölümünden sonra varolmak için geriye dönüşü sürdürememişlerdir.

Karakterlerin sonsuz yenilenmeyi başaramamalarında hem *kendilerini derinden tanıdıklarına inandıkları ölülerin onları daimi bir suçla bırakmaları, onları düşünmekten ve hatta özlemekten kendilerini alıkoyamamaları* (Bernhard, 2020a: 228) hem de koşulların belirleyiciliği (yeter sebep ilkesi) ile varoluş arasındaki ilişkiyi eksiksiz kavrayamamaları etkili olmuştur.

Karakterler başlangıçta isteme ve eylemlerinde kendilerinin özgür ve erk sahibi olduklarını düşünmüşlerdir. Roman kurgusu ilerledikçe karakterler Heidegger'in (2018: 55) tespitiyle evrende kendilerinin yaratmadıkları koşullar tarafından kuşatıldıklarını, zamanda cereyan eden olaylar içinde bir olay olduklarını görmüşlerdir. Çünkü insan da bütün başka görüngüler gibi yeter sebep ilkesine bağlıdır. Sadece isteme açısından bilinçte özgürlük varken herkes kendini, bireysel eylemlerinde bile a priori olarak, tam özgür görmektedir. Oysa hayat insana a posteriori olarak özgür olmadığını, zorunluluğa bağlı olduğunu gösterir. Bu görüş ile insanın kafasına dank eden kendini mahkûm ettiği bir rolü oynamak zorunda olduğudur (Schopenhauer, 2009: 58).

Benzer şekilde Bernhard da koşulların her şey, bizim ise bir hiç olduğumuzu düşünür. İnsan kendini değiştirmeyi yoğun düşünüyor olabilir. Ama koşullar, değiştirilebilir türden olmadığında insanın kendini değiştirebilme olanağını hiçleştirir (Bernhard, 2020b: 68).

Bu noktada Jaspers'in sözlerine kulak kabarttığımızda onun insanın iradesine bağlı olmayan bu nedenle insanın onlara etki edebilmesinin, değiştirebilmesinin, yaşam yolundan kaldırabilmesinin mümkün olmadığı *dünyanın güvenilmez oluşu, ölüm, ıstırap çekme, savaş (mücadele), suç, tesadüf, hastalık, yaşlılık* gibi "sınır durumlar"dan bahsettiğini işitiriz (Jaspers, 1997: 53-62).

Wertheimer ve Roithamer da koşullar veya çeşitli sınır durumlar tarafından kuşatılmış olmalarına rağmen "özgürlük ve zorunluluğu iç içe değil ayrıştırarak çözümlemişlerdir. Dolayısıyla "özgürlük eylemlere; zorunluluk ise öze bağlanmıştır. Bu öğretinin miras bıraktığı büyük çelişkinin çözümü özgürlük ve zorunluluğun birliğidir. Bu minvalde zorunluluk bireyin yapıp etmelerine; özgürlük ise varlığın özüne, istemenin yeter

sebep ilkesinden bağımsız oluşuna yerleştirilmelidir. İnsanı her ne ise o yapan işte bu özgürlüktür ancak tam özgürlük halinde iken bile zorunluluk eylemlerde etkisini sürdürmeye devam edecektir (Schopenhauer, 2009: 224-228).

Yeter sebep ilkesi, koşul veya sınır durum olarak adlandırılan realite insana iflası ve ümitsizliği gösterir. Bu ümitsizliğin doğurduğu direnme beraberinde "her şey saçma" düşüncesini getirir (Jaspers, 1981: 39, 91). Karakterlerin deneyimledikleri toptan iflas ve ümitsizlik karşısında intihar dışındaki seçenekleri ne olabilirdi? Her insan gibi Wertheimer ve Roithamer'in yapacağı şey bellidir. Bireysel varlığını onaylamak; sınır durumlara, koşullara evet demek böylece var oluş sürecinin sürekliliğini sağlayabilmek (Weischedel, 2004: 369).

Karakterleri yaşam ve ölüm arasında çıkmaza sokan durumlardan bir diğeri de kendilerini adadıkları tutkulu uğraşlarında kusursuzluğu istemeleridir. Kusursuzluk arzusu onların ortalama üstü bir bilgi birikimine sahip olmalarından yani entelektüel konumlarından beslenmektedir. Bir doğabilimci olan Roithamer üç yıl boyunca koni tarzındaki evin statiği üzerinde çalışmıştır. Konser vermeyi bırakarak üstün müzik yeteneğini mahzun bıraksa da Wertheimer de sosyal bilimlere kafa yormaya başlamıştır. Aslında karakterler bilgileri aracılığıyla dünyayı ve kendilerini bilebileceklerini, yaşamda sabit bir nokta bulabileceklerini varsaymışlardır. Ancak Jaspers'e göre (1971: 20) insan, dünyayı bir bütün olarak bilebileceği varsayımından hareketle eylemde bulunmayı tercih ederse çözümsüz antinomilere düşmekten kendini kurtaramaz.

Her iki karakterde yapıtlarında kusursuzluk arayışı içinde olmuşlar. Bu kusursuzluk istemi başlangıçta onların varoluş çabalarının canlılığını sağlama ve koruma açısından işlevseldir. Karakterler zamanla dünyanın kusurlu olduğunu gördükçe kusursuzluk adına kendilerini aşan eylemlerinin kusursuzluğunu sorgulamışlardır. Yine de belirli koşulların yıkımı hazırladığı belirli son ana kadar onlara sığınmaktan vazgeçmemişlerdir. Çünkü "onların içinde artık başka hiçbir şeye yer kalmamıştır" (Bernhard, 2020b: 125).

Karakterlerin kusursuzluk arzularını besleyen entelektüel düzeyleri aynı zamanda dünyanın uyumsuzluğunu, kusurluluğunu fark etmelerinin, acılarının ve yalnızlıklarının da kaynağıdır. Entelektüel gücü yüksek az

sayıdaki insanlar, bilgi seçikliğe ulaştıkça, bilinç yoğunlaştıkça bön insanların duyabileceğinden çok daha büyük bir acıya duyarlı olurlar ve entelektüel güç onları başkalarından yalıtılmış olarak tek başlarına koyar. Acclesiates'in dediği üzere "Bilgiyi artıran, üzüntüyü de arttırır" (Schopenhauer, 2009: 234-239).

Bernhard'ın karakterleri entelektüel ve estetik hazlara sahip oldukları oranda varoluşun sancıları içine çekilmişler ve birçok insan gibi hayatı geldiği gibi yaşamayı, anlık mutlulukların peşinden koşmayı benliklerine yakıştıramamışlardır. Onlar sıradan insanların hissettiğinden daha fazla acı hissetmişler giderek basit olarak niteledikleri insanlarla iletişim kurmaktan kaçmışlardır. Çünkü karakterler kendinde olup bitenleri, fikirlerini, ideallerini halkın anlayamayacağı duygusuna sahiplerdir. Bununla birlikte karakterler toplum tarafından kabul görme niyeti de taşımazlar böylece kendilerini kendi kapalı uzamlarının içine yerleştirirler. Çalışmaları, düşünceleri ile baş başa kaldıkları uzamlarında huzura erişmeyi umarken bunda da az çok başarılı olurken zihinsel ve varoluşsal sorgulamaları onları daha huzursuz kılar. İçine düştükleri yabancılaşmanın etkisiyle en temel tutkuları olan çalışmalarından da uzaklaşırlar. Günlerce süren uykusuzlukla bitap düşen bedenleri ve yalnızlığın kavurduğu ruhları ile delirmemek veya kendilerini öldürmemek için kendilerini kapattıkları uzamdan birden bire ya en yakın dostlarına ya tabiata ya da en olunmaz insanlara sığınırlar.

Karakterlerin intiharı bize insanın sonlu ve kusurlu bir varlık olduğu gerçeğini bir kez daha hatırlatmaktadır. Mükemmel bir insan tasarımının olmaması gibi mükemmel olana erişebilme erkine de sahip olmayan insanın çeşitli idealler için azami gayret göstermesi sadece boş bir çaba olarak kalmayacak daha da önemlisi insanı kendi var oluşundan da uzaklaştıracaktır (Jaspers, 2001: 65).

Roithamer'in hikâyesi üzerinden örneklendirecek olursak, o altı yıl boyunca koni tarzında kusursuz bir ev inşa etmeyi düşünmüştür ki bu özgün düşüncesini evi tamamlayarak sonuca ulaştırmıştır. Koni fikri ve inşası onun bütün zihinsel gücünü adeta yiyip bitirmiştir. Ancak koni fikir aşamasındayken herkes tarafından çılgınlık olarak görülmüş tamamlandığında ise kız kardeşte de umulan etkiyi yaratmamıştır. Bir anlamda Roithamer bu büyük fikrinde beklediği övgüyü bulamamış yıllarını harcadığı yaşamının yapıtını bir hiç olsun diye doğaya bırakmıştır.

Weithamer'in intiharının altında da varoluşu ve başarıyı kusursuzlukta araması yatmaktadır. Wertheimer, müzik eğitimi almak için Mozerteum'a gittiğinde bir sınır durum olan *tesadüf* sonucu Glenn ile tanışır. Glenn'in varlığı Weithamer'in inkâr edilemeyecek yeteneğini önce bastırmasına sonra da tamamen ortadan kaldırmasına neden olur. Çünkü Wertheimer, piyano virtüözlüğünde kendisi için istediği kusursuzluğa Glenn'in sahip olduğunu görmüştür. Glenn'in dehası Wertheimer'in en iyi olma arzusuna ve çabasına balyoz gibi çarpar. Wertheimer'in çabaları Glenn'in varlığı ile boşa çıkacak, en iyisi olmayacaksa iyilerden bir tanesi olmayı mükemmellik istemi ile reddedecek sonuçta kendi var oluşundan uzaklaşacaktır.

Bernhard, karakterlerine Schopenhauer'un acı, Camus'nün uyumsuz ve Jaspers'in sınır durum olarak adlandırdıkları varoluş için zorunlu ve zorlayıcı süreçlerini idrak ile tecrübe ettirmiştir. Çünkü Bernhard (2020b: 12), "bütün yaşam sürecinin bir kötüleşme süreci ve varoluşun gerçekten çekilmez verici bir var olma hâli" olduğunun altını çizerek vurgulamak istemiştir.

Bernhard, karakterlerini zorlayarak insanlara mutlaka yaşamaya devam etmeliyim düşüncesinin aşıldığı durumları göstermek istemiştir. Wertheimer ve Roithamer'i varoluşlarının anlamsızlaştığı, mutlak amaçsızlığı sürdürmenin saçma olduğu fikrine inandırarak intihar ettirmiştir. Bu suretle asıl önemli olanı yani dehşet verici varoluş olgusuna *karşı* varolabilmeyi (Bernhard, 2020b: 105) kanıtlamayı hedeflemiştir.

Bernhard, hayatın yaşamaya değmeyeceği noktasına gelen bir insanda intiharın cazibesini kırabilmenin zorluğu ile hayata tutunmayı sağlayacak olanı iç içe geçmiş bir şekilde Roithamer'in ağzından okuyucuya sunmaktadır. "Amcamın intihar ettiği kaya yarığına çıktım. Böylesine derin bir kaya yarığının yanında durup da kaya yarığına atlamamak için en büyük bir yaşama bilinci, en büyük bir yaşama ve var olma isteği gereklidir" (Bernhard, 2022c: 214).

Bernhard'ın *böylesine derin bir kaya yarığı* betimlemesini uyumsuzluğun sonsuzluğunu ve zorlayıcılığını anlatmak için bir metafor olarak kullandığını söyleyebiliriz. Bernhard'a göre kaya yarığının yanı başında duran insanın intiharını önleyecek şey ilk etapta olumsuz olarak algılanan uyumsuzluğun kendini bilmek için gerekli ve bu anlamda olumlu olduğunun idrak

edilmesidir. İnsan uyumsuzluktan kaçışı fısıldayan intihar düşüncesi ile arasına mesafe koyabilmeli ve var olma isteğini sürdürebilmelidir.

Bernhard'ın düşünce sisteminde varoluş statik değildir aksine süreklilik arz eden bir oluş hâlidir. İnsanın kendi oluş süreci kendi olmak ile olmamak arasındaki seçimlerde yinelenir. Tamamlanmamış bir varoluşun önemini Roithamer'in "biz sürekli düzeltiriz ve kendimizi düzeltiriz, bugüne kadar yaptıklarımızın yanlışlığını fark edip düzeltmeyi, düzeltinin düzeltisini yapmayı sürdürürüz" (Bernhard, 2022c: 221) sözlerinden anlayabiliriz. Ancak karakterlere derinlemesine bakıldığında onlarda statik olma, değişmeyen bir şeyleri isteme niyeti de hissedilmektedir. Karakterlerin kusursuzluk istekleri oluş hâlini sonlandırma isteklerini imlemektedir. Ayrıca karakterler hikâyelerinin sonunda seçim ve düzeltinin dinamizmini sürdüremeyecek zihinsel ve ruhsal bir duruma gelmişler, varoluşun sürekliliği için gerekli eylemlerin sorumluluğunu alamayacak kadar zayıf düşmüşler ve son bir özgürlük edimi olarak kendi hayatlarına son vermişlerdir.

Bernhard, romanlarında sıklıkla *her şey yanılgıdır* ifadesini tekrar eder. Varoluşun yanılgı olarak kavranması düzelti edimini tetikler ve oluş halinin devamlılığını sağlar. Sorun, düzeltilerin işe yaramayıp durumun daha da kötüleştiğini düşünmede başlar. Bu fasılda *her şey yanılgıdır fikri* anlam kaymasına uğrayarak karakterleri keskin bir belirsizliğe ve şüpheciliğe sürüklemiştir. Bu durumu Jaspers varoluş açısından önemli bir tehlike olarak değerlendirmiş ve Çiçeron'a atıfla hiçbir gerçekliğin bulunmadığı savı yerine her gerçekte biraz yanlışın ve her yanlışta da yaşama yön vermede işe yarayacak görünüşlerin bulunduğu fikrini ileri sürmüştür (Jaspers, 1997: 339).

Karakterler ise olgulara dair kurdukları ilintiler aracılığıyla *o böyledir* diye açıkladıkları bir tek düşünceye kendilerini tamamen kaptırmışlardır (Bernhard, 2020b: 61). *Düzeltilecek bir şey yok* kabulüne varıldığında da varoluş yoluna yeniden girmek mümkün olmamış dolayısıyla intihar en sona bırakılan *asıl düzelti* olagelmiştir. Karakterler, yaşamın ucundaki ölümü intihar ile selamlayarak kendilerini tamamlamak istemişlerdir. Oysaki Bernhard (2020b: 34), müntehir karakterlerinin ediminin aksine *insanlara yanılgılara veya olgulara karşı varolmak sanatını devam ettirmeyi* salık vermiştir.

Camus (1997: 24), intihar düşüncesinin insanda aniden ortaya çıkabileceğini bunun için yaşamın rutin akışına bir kez neden diye sorulmasının ardından gelecek şaşkınlık hâlinin yeterli olduğunu ifade eder. Camus'ün bu fikrini karakterlerde de görürüz. Roithamer, amcalarının intiharlarından bahseder. Ancak anlatısında kendisinin intihar edebileceğine dair herhangi bir ipucuna rastlanmaz aksine hayattaki amacına odaklanmış olduğu hissedilir. Wertheimer ise kız kardeşinin ve anlatıcı dostunun intihara meyilli olduğuna dair ifadeler kullanır fakat kendi varlığını intihar sözcüğü ile yan yana getirmez. Ancak her iki ana karakter yaşamlarında "neden" sorusuna çarptıklarında beklenmedik bir anda intihar ederler.

Karakterlerin intihar edimlerini anlamada analiz edilmesi gereken hususlardan biri de daha çok sanat alanında tartışılan yaratıcı-yıkım sürecidir. Yıkım /yok etme, "farklı gerekçelere bağlı olarak bir varlığın yapısının bozulması, hasara uğraması ya da tamamen ortadan kaldırılması ile ilgili süreçleri kapsayan çok yönlü bir fenomendir" (İlhan, 2020: 25).

Karakterlerde sanatsal yaratımın izleri görüldüğü gibi yaratımın içinde barınan yıkımda görülür. Yaratıcı- yıkım süreci karakterlerin yaşamlarının farklı alanlarında çeşitli biçimlerde tecrübe edilir. Bu tecrübe Wertheimer'e kıyasla Roithamer'de daha net verilmiştir. Zira Roithamer ardında notlarının üç düzeltilmiş versiyonunu, Wertheimer ise neyi nasıl düzelttiğini bilme imkânını yok ettiği binlerce kâğıt külü bırakmıştır. Roithamer, notlarını aralıklarla düzelttiğinde eskiyi yok eden, eskinin bütünselliğini bozan lakin yerine farklı biçimler alan yeniyi koyan yaratıcı bir yıkım içindedir.

Picasso "her yaratma edimi, ilk önce bir yıkma edimidir" (İlhan, 2020: 27) sözleriyle yaratmanın yıkım aracılığıyla gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda karakterlerin yıkım eylemleri yaratıcılığı; yaratma arzuları da yıkma isteğini harekete geçiren bilinçli eylemlerdir.

Bernhard, romanlarında yıkım eylemlerini yaratıcılığı yenilemek ve yaşama tutunabilmeyi sağlamak için kullanır. Romanlardaki kurgu intihara doğru ilerlerken yaratıcı yıkım edimleri kelimenin tam anlamıyla bir yok etme edimine dönüşecektir.

Wertheimer, intiharı ile bedenini yok etmeden önce bütün notlarını yakmıştır. Bu edim ile Wertheimer, çalışmalarına yansıyan özünü yok

edip kendisinden geriye hiçbir şey bırakmamıştır. Roithamer ise ne notlarını ne de koniyi kendi elleriyle imha etmiştir. O eserlerinde ikili bir yol takip etmiştir. Notlarını anlatıcı figür olan dostuna düzenlemesi için bırakırken yaşama istencinin kuvvetini kanıtlamak ve ölümünden sonrada yaratıcı yıkım sürecinin devamlılığını sağlamak istemiştir. Roithamer'in bu edimi varoluş felsefesinin ölüm karşısında yaşamın mutlaklığı anlayışını yansıtmaktadır. Hayatının yegâne amacı olan ve mimaride bir deha sayılacak konisini ise ardında bıraktığı bir vasiyetnameyle doğaya teslim etmiştir. Koniyi yok edecek koşul ve zamanları doğanın yasaları belirleyecektir. Koninin doğanın koynunda çürüyüp yok olması, dünyanın özü olan yaşam ve ölüm arasındaki ilişkiye, her varlığın müddeti dolduğunda son olmaya mahkûm oluşunun doğallığına, tamamlanan hiçbir şeyin yaşamaya devam edemeyeceğine işaret eden bir metafordur.

Karakterlerin intihar etmeden önce eserleri ile olan bağlarını yıkma arzuları benzerdir. Farklılık ise Wertheimer'in yok etme ediminin daha keskin ve şiddetli olmasıdır. Wertheimer, notlarını yakarak düşüncelerinden geriye hiçbir şey bırakmamıştır. Sosyal bilimlerle uğraşmasına, ülkesine dair tespitlerde bulunmasına rağmen bireysel ve toplumsal dönüşüme yazdıkları ile katkı sağlamamayı tercih etmiştir. Wertheimer, notlarını mirasçılarından önce bulup onları düzenleyip yayımlamak isteyen anlatıcı dostunun çabasını da boşa çıkarmıştır. Böylece *Bitik Adam* olma hâlini âdeta onaylamıştır.

Bernhard, karakterlerin intiharları ile kişilik özellikleri arasında irtibat kurmaya imkân tanıyan birtakım psikolojik çözümlemelerde de bulunmuştur. Bu çözümlemelerden biri karakterlerin kendi istemeleri veya mutluluklarının diğer insanların mutlulukları olacağını varsaymalarıdır.

Kohlmark'ta Viyana'nın en büyük evlerinden birinde yirmi yıl boyunca kız kardeşine hükmederek yaşayan Wertheimer'in istemi bu birlikteliğin ömür boyu sürmesi yönündedir. Wertheimer duygudaşlıktan uzak, bencil, *hesapçı* kişiliğine uygun olarak kız kardeşi ile ilişkisini sınırda tutmuş, kardeşinin istencini kendi istenci için yok saymış, kardeşini araçsallaştırmış ve çoğu kez merhametten uzak egosantrik bir tavır sergilemiştir. O, kendi istemelerini vermeyen hayattan alacağını kız kardeşinden tahsil etmeye çalışmıştır. Bütün bunlar Wertheimer açısından asla bir sorun olarak değerlendirilmemiştir bilakis o kendi varlığı ile neşelenen bu lüks

evden evlenmek için kırk altı yaşında kaçan kız kardeşini nankör olarak suçlamayı yeğlemiştir.

Roithamer'ın en belirgin istemi ise koni tarzında bir ev inşa etmektir. O, bu evin sadece kendisini değil kız kardeşini de mutlu edeceği kanaatindedir. Bu inançla koniyi yıllarca gözlemlediği kız kardeşinin özelliklerine göre planlar. Onun gözünde koni tarzındaki evin her zerresi kardeşine en uygun olandır. Roithamer, Wertheimer gibi değildir, o kız kardeşine naif bir sevgi ile bağlıdır ve ikisi arasında güçlü bir bağ vardır. Roithamer, kız kardeşi mutlu olsun ister ama sorun bu mutluluğun kendi istemine ve mutluluğuna bağlanmış olmasıdır. Roithamer, koni tarzındaki evi tamamlandığında kız kardeşinin mutluluktan ziyade bu fikirden dehşete düşüp mutsuzluk yaşadığını ancak kardeşinin ölümünden sonra idrak edebilmiştir.

Karakterler kendi istemelerinin gerçekleşmesinden zuhur eden doyumun sadece kendilerini değil kardeşlerini de mutlu edeceğini düşünürler. Ancak doyumdan alınan mutluluk kısa süreli olduğu için yeniden acının içine çekilirler. Bu da yaşadıkları içsel çatışmaları körükler. "Muzdarip oldukları ruhsal ıstırapları, çekecekleri bedensel acıyı önemsiz kıldığında da onlar için intihar kolaylaşmıştır" (Schopenhauer, 2010: 85).

Wertheimer'in öyküsü Adler'in intiharla ilgili tespitleriyle de çözümlenmeye müsaittir. Adler (1997: 267-272), intiharı bir iletişim aracı olarak değerlendirmiştir. O, değersizlik duygusu yaşayan bir insanın çevresindekilerin dikkatini çekmek, onları çaresiz veya suçluluk içinde bırakmak için intiharı bir nevi öç alma aracı olarak kullandığını belirtir.

Wertheimer, bir keresinde anlatıcı dostuna *bendeki her yatırım öldürücü bir biçimde tertiplenmişti* der. Bu hatıraya binaen anlatıcı, Wertheimer'in intiharını *tertiplenmiş* olarak niteler. Onun tertiplenmiş intiharının ilk felaketi, Mozertaum'da tanıştıkları gün Glenn'in ona *bitik adam* demesiyle başlar. Wertheimer'in çoktan bildiği bu gerçek Glenn tarafından birdenbire ve hiç çekinmeden söyleniverir. Böylece Glenn, Wertheimer'i *bu bitik adam sözcükleriyle* ölümcül bir isabetle vurur. İkinci felaket, ilk kez Glenn'i Goldberg Varyasyonları'nı çalarken dinlediğinde ve onun dehasını fark ettiğinde gelir. Wertheimer, Glenn'e *imrendikçe* hissettiği değersizlik duygusu derinleşir. Üçüncü felaket, Glenn'in ölümüdür. Onun ölüm olayı tüm şiddeti ile Wertheimer'i kendi başarısızlığının bilincine vardırır ve çaresiz-

liğini arttırır. Son felaket ise kız kardeşinin evi terk etmesidir. Wertheimer'ın intihar kararını belirleyen Glenn'in ölümüdür ama kararını gerçekleştirmesinin nedeni kız kardeşidir. Bu nedenle Wertheimer, yaralanmış benliğini onarmak için kız kardeşinden intikam almak ister. Kendisini kız kardeşinin Zizers'teki evinin yalnızca yüz adım ötesinde asarak onu ömür boyu sürecek bir suçluluk duygusunun içine atar (Bernhard, 2022b: 44, 100, 68, 33, 38, 37).

Roithamer, Wertheimer gibi geride kalanları suçluluk içinde bırakma, aciz bir intikam alma niyetiyle intihar etmekten uzaktır. Onun intiharında bedenini yok ederek uyumsuzluğu çözme isteği daha baskındır diyebiliriz. Ancak daha önce bahsettiğimiz üzere uyumsuzluğun çözümünde intihar doğru bir seçenek değildir dolayısıyla Roithamer de *ölüme doğru varoluşu* (Bernhard, 2022c: 131) yarıda bırakıp kaçmıştır. Buna rağmen Roithamer'in intiharında yaşama fikrine dair gizli bir mesaj vardır. Bu gizli mesajın içeriğini Schopenhauer'un öğretisi ile açığa çıkarmak mümkündür.

Schopenhauer'un gözünden yaşam ve ölüme baktığımızda ikisi arasında kuvvetli bir bağın ve döngünün bulunduğu görülmektedir. İntihar, "toptan yok olmayı veya bir başka deyişle tam var-olmayışı bize sunmaz (Schopenhauer, 2009: 244). Çünkü ölen hiçbir şey sonsuza dek ölmez zira bireyde yeni bir varlığın tohumu vardır ve bu tohumdan lingenesia (yeniden doğuş) yani yeni bir varlık yaşama doğacaktır (Schopenhauer, 2018: 62).

Roithamer, Altensam ile anlatıcının baba evi arasındaki ağaçsız alanda kendini asmıştır. Altensam ve koninin yapımına ilişkin her şeyi yazdığı notlarına 7 Haziranda intiharından önce eklediği son cümleleri şunlardır: "Yaşadığımız sürece en yüksek yoğunlukta var oluruz. Böylece en uç sınıra kadar gittik. Ama onu delemedik. Hep bağlı olduğumuz ama geldiğini bilmediğimiz o belirli ana geldik. Yine de ağaçsız alan son niyet değildir" (Bernhard, 2022c: 247). Bu sözleri ile Roithamer, ölümün sadece canlı varlıkların bedensel-bilinçsel sonunu temsil ettiğini gerçek varlığın yani yaşama ideasının ölümden etkilenmediğini, insandan yeni varlığın doğacağını böylece hayat döngüsünün devam ettiğini anlatmak istemiştir.

Sonuç

Bernhard için makbul olan ölüm kendiliğinden gelendir. Bu doğal ölümü beklerken yaşamdan vazgeçmemek ve ölümü hızlandıracak bir arayış olarak intihara meyletmemek gerekir. Ancak yaşam ve ölüm arasında intiharı bir eylem biçimi olarak düşünmek felsefenin vazifesidir.

Bernhard, romanlarında intiharı felsefi bir sorun olarak çözümlemeye çalışır. Her ne kadar felsefesi karamsar olsa da amacı intiharı özendirmek değildir. Onun amacı, ölümün varlığını kabul ederek yaşamın neliğini sorgulamaktır. Bu sorgulamada müntehir karakterleri aracılığıyla bir insanı kendi eliyle ölümüne götüren koşulları anlamak ister. Bernhard, intiharı yaşamın reddi ile ölüme bir boyun eğiş olarak kavramaya çalışır ve intiharın bir kaçış olduğu sonucuna varır.

Bernhard için önemli olan ne pahasına olursa olsun yaşamda kalmayı başarabilmektir. Bunun için insanların varoluşsal acıları, dalıp gittikleri gündelik yaşam uğraşlarının bilinç köreltici uykusuna tercih etmelerine, kendi gerçeklerinin farkına varmalarına ve ölümü yaşamın hamuruna katarak var oluşu sürdürmelerine yardımcı olmayı kendisine amaç edinmiştir.

Bernhard'ın romanlarında intiharının ana koşulu dünyanın uyumsuzluğu veya varoluşun yanılgı olması ile hakikat, anlam arayışı arasındaki karşıtlığın çözümlenememesine bağlıdır. Aydınlanma öncesi felsefe geleneğinde baskın düşünce, hakikatin ontolojik açıdan mevcudiyetinin kabulü; epistemolojik açıdan ise kavranıp kavranamayacağı yönündedir. Klasik felsefede hakikatin mevcudiyeti sabit bir dayanağı ve aynı zamanda zaman ve koşullardan bağımsız bir mutlak kesinliği gerektirir. Aydınlanma felsefesi ile birlikte hakikatin varlığı da ontolojik ve epistemolojik açıdan tartışılmaya başlanmış ve son durakta hakikatin değişkenliği veya sübjektifliği kabul görmeye başlamıştır. Böylece insanın sabit bir hakikati arama çabası beyhude bir çaba olarak kabul edilmiştir. Bu noktada *hakikati ama ile devam edip tamamlanan bir cümle* olarak değerlendiren Bernhard'a baktığımızda özellikle Roithamer'ın intiharında dünyanın kendinde değişmez bir hakikate (anlama) sahip olmadığını, uyumsuzun içinde stabil bir dengede kalmanın imkansızlığını kavrayamamanın etkisi çok net verilmiştir.

Bernhard, Düzelti romanına "*Bir gövdenin, konumunu sabitlemek için, düz bir çizgide olmayan en az üç dayanak olması gerekir, diye yazmış Roithamer*" cümlesi ile başlar. Bu cümleyi matematiksel olarak okuduğumuzda evrende herhangi bir varlığın konumunu sabitlemek için en (x), boy (y) ve yük-

seklik (z) olmak üzere en az üç boyut gereklidir. Varlık bu üç boyutta kendi kuvveti ile stabil bir denge kazanır. Felsefe açısından cümleye odaklandığımızda her şeyin ölümle son bulduğu dünyada insanın hiçliğe karşı varoluşsal konumunu sabitlemesi ve denge haline gelebilmesi için dayanaklarının (anlam, amaç, fikir gibi) olması zorunludur. Ancak varoluşçu felsefe için burada kabul edilmesi gereken bir diğer zorunluluk ise dünyanın uyumsuzluğu, yanılgıları, sınır durumları, acıları, düzensizliği karşısında varoluşun sabit kalamayacağıdır.

Roithamer, bilim, koni, kız kardeşim ve niyetim (kız kardeşi ve kendisi için en büyük mutluluk) olarak somutlaştırdığı dayanaklar ve kendi kuvveti ile yaşamda sabit bir konum ve denge bulmak istemiştir. Çünkü Roithamer, kendisini düzensizliği düzene sokmaya *mecbur* addetmiştir.

Roithamer için koninin inşası bir statik sorunudur ve bilim dayanağı ile üç yıl boyunca çalışarak bu sorunu çözer. Matematiksel olarak kusursuzlaştırılmış koniyi tamamlar. Kız kardeşine sunar ve en büyük mutluğa eriştiği anda en büyük mutsuzlukla karşılaşır. Çünkü *dış güçler* (benim ve kız kardeşimin tabiatının sonucu dediği koninin tamamlanması, kız kardeşinin ölümü, yalnızlık...) *kendi yükünün yardımıyla gövdeye* (Roithamer'e) *etki yapmış*, *böylece o stabil dengede tam devrilme noktasına yıkılmıştır*. Roithamer'in varoluşunu destekleyen dayanak noktaları yıkıldığında yapması gereken şey, başkaldırı, mücadele ile varoluşunu yeniden inşa etmektir. Ancak o, kendisine hayatı yeniden okuma iznini vermez ve en bayağı kaçış eylemine sığınarak intihar eder.

Bernhard'a göre her insan bir varoluş imkânına sahiptir. O, müntehir karakterleri aracılığıyla insanoğluna varoluşun gerçekleştirilse bile sabit kalamayacağını, sürekli kazanılan ve kaybedilen bir durum olduğunu hatırlatmak ister. Bunu unutup uyumsuzluk-yanılgıya rağmen mutlak hakikatin; sınır durumlar-belirlenicimliğe rağmen koşulsuz özgürlüğün; acıya rağmen sonsuz istemenin peşinde koşan insanın düş kırıklığı içinde varacağı sonun özyıkım olacağının altını çizer.

Bernhard, karakterlerin yanı başında dostları olmaları hasebiyle onları tanıyan isimsiz anlatıcı figürleri kurguya dâhil etmiştir. Anlatıcı figürlerle müntehir karakterler arasında kusursuzluk, yoğun bir sorgulama, insanlardan izole olmayı ve iletişimsizliği tercih etme, ölüm veya intihar düşüncesi, felsefe, bilim (özellikle doğa bilimi), sanat (özellikle müzik) alanları

ile uğraşan entelektüel kişiler olma açısından ortak özellikler vardır. Ancak anlatıcı figürler dünyanın uyumsuzluğunu ve ölümün gerçeğini kabullenen ancak teslim olmayarak yaşamakta direnen, kendisi için tasarlanmış olana, koşul ve zamanın zorlayıcılığına karşı ısrarla mücadele eden karakterlerdir. Anlatıcılar insan için dekor olan dünyada silik bir varlık olmayı değil başkaldırıyı seçmişlerdir. Onların başkaldırısı müntehir karakterlerdeki gibi yarıda bırakılmaz mütemadiyen devam eder. Çünkü onlar, varoluşun sorumluluğunu üstlenerek yaşamı seçmiş, bu seçimi en yüksek değer haline getirmiş böylece intihar etmeyerek gerçek özgürlüğe ulaşabilmiş insanı temsil etmektedirler. Anlatıcılar bir yandan yaşamı sertçe eleştirmeyi sürdürmüş diğer yandan dünyanın şimdisinde kalarak çoğu kez mutsuz yaşamlarını mutlu bir yaşam gibi taşıyabilmişlerdir.

Bernhard, anlatıcı figürlere farklı bir yol çizse de bize hayatın anlamsızlığı karşısında genel geçer bir çözüm yolu sunmamıştır. Çünkü varoluş felsefesi birey merkezlidir. Bu nedenle Bernhard, her bir bireyin kendi hayat mücadelesini ve değer üretmesini tekillik üstünden göstermeye dolayısıyla anlamların değişkenliğini fark ettirmeye odaklanmıştır.

Bernhard, ilkesel olarak karakterlerini var oluş yoluna devam edebilmeleri konusunda kendi başlarına bırakmıştır. Bu fikri tercih varoluş felsefesinin özellikle Tanrı tanımaz geleneği ile uyum içindedir. Ancak zorlayıcılar karşısında insanın kendini bilmesi, kendini ne ise o yapması tek başına mümkün görünmemektedir. Tek başına mücadeleyi savunmanın ve üretilen formüllerin yetersizliği sadece roman karakterlerinin kurgusunda değil bilakis Bernhard'ın kendi hayatında da gözlenmektedir. Bernhard, eceliyle ölmüş ancak kendi intiharını ömrü boyunca düşünmeyi bırakmamıştır; *hayatta kalmaktan mutlu olduğunu* ancak *hayatından hiç memnun olmadığını* söylemiş bu nedenle *her daim bir himaye ihtiyacı* hissetmiştir; sanatla kendini yenilemeyi ve aşmayı denemiş ancak anlaşılamamanın ıstırabından kurtulamayıp eserlerinin Avusturya'da hiçbir zaman yayınlanmamasını vasiyet etmiştir. Bu şahitlikler bize dünyada var oluşun sürekli yenilenerek gerçekleştirilmesinde insanın tekil varlığının ve bilincinin gerekliliğini yadsımanın mümkün olmadığını ancak özü itibarıyla insanın, dünyanın ötesinde bir aşkın varlığa ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Bugün, Aziz

Augustinus'un "*noverim me noverim Te*[4] sözünü yeniden okumak, insanın aşkınla ilişkisini ve varoluş sancısında kendi hayatına son vermenin çözüm olup olamayacağını kritik etmede başlangıç adımlarından biri olabilir.

Kaynaklar

Adler, A. (1997). *Psikolojik Aktivite* (B. Çorakçı, Çev.). Say Yayınları.

Bahçeci, M. (2001). *Thomas Bernhard'ın "Bay Kulterer", "Şapka", "İki eğitici" ve "Jauregg" Adlı Öykülerinde Absürd Olgular* [Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.

Bernhard, T. (2006). *Wittgenstein'ın Yeğeni* (F. Özgüven, Çev.). Metis Yayınları.

Bernhard, T. (2015). *Neden* (S. Duru, Çev.). Sel Yayınları.

Bernhard, T. (1997a). *Bir Çocuk* (K. Boztepe, Çev.). Mitos Boyut Yayınları.

Bernhard, T. (1997b). *Soluk Bir Karar* (E. Omay, Çev.). Mitos Boyut Yayınları.

Bernhard, T. (2020a). *Hakikatin İzinde* (M. S. Türk, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

Bernhard, T. (2020b). *Yürümek—Evet* (S. Duru, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

Bernhard, T. (2022a). *Ses Taklitçisi* (S. Duru, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

Bernhard, T. (2022b). *Bitik Adam* (S. Duru, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

Bernhard, T. (2022c). *Düzelti* (S. Duru, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

Blackham, H. J. (2005). *Altı Varoluşçu Düşünür* (E. Uşşaklı, Çev.). Dost Kitapevi.

Camus, A. (1997). *Sisifos Söyleni* (T. Yücel, Çev.). Can Yayınları.

Cevizci, A. (2005). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. Paradigma Yayınları.

Gökberk, M. (1990). *Felsefe Tarihi*. Remzi Kitapevi.

Gündoğdu, H. (2007). Varoluşçu Felsefelerdeki Bazı Ortak Özellikler. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, *7*(4), 95-32.

Heidegger, M. (2018). *Varlık ve Zaman* (K. Ökten, Çev.). Alfa Yayınları.

İlhan, S. (2020). *Sanatsal Bir Eylem Biçimi Olarak Yıkım ve Yeniden Yapılandırma* [Sanatta Yeterlik Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

[4] Kendimi bileyim Seni bilirim.

Jaspers, K. (1971). *Philosophy of Existence* (R. F. Grabau, Çev.). Pennsylvania University Press.

Jaspers, K. (1981). *Felsefeye Giriş* (M. Akalın, Çev.). Dergâh Yayınları.

Jaspers, K. (1997). *Felsefe Nedir?* (İ. Z. Eyuboğlu, Çev.). Say Yayınları.

Jaspers, K. (2001). *Felsefi İnanç* (A. Kanat, Çev.). İlya Yayınları.

Karabulut, M. (2013). *Ingeborg Bachmann, Thomas Bernhard ve Peter Handke'nin Eserlerinde Avusturya İmgesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.

Özer, N. (2020). *Karl Jaspers'te Felsefi İnanç Problemi* [Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.

Schopenhauer, A. (2008). *Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar* (M. Tüzel, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Schopenhauer, A. (2009). *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya* (L. Özşar, Çev.). Biblos Yayınları.

Schopenhauer, A. (2010). *Hayatın Anlamı* (A. Aydoğan, Çev.). Say Yayınları.

Schopenhauer, A. (2017). *Merhamet* (Z. Kocatürk, Çev.). Dergâh Yayınları.

Schopenhauer, A. (2018). *Dünyanın Istırabı Üzerine* (F. Jak İçöz, Çev.). Kafka Kitap.

Schopenhauer, A. (2022). *Ölümün Anlamı* (A. Aydoğan, Çev.). Say Yayınları.

Soysal, D. (2009). Schopenhauer'da Ölüm ve Ölüm Korkusu Üzerine. *Tabula Rasa*, *25-26*, 109-121.

Topakkaya, A, & Duykop, Z. S. (2018). Albert Camus'de felsefi intihar ve başkaldırı. *Atlas I. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, 133-143. https://www.atlasconference.org/_files/ugd/614b1f_846d590e6fd84d6193dbca082850569d.pdf

Türk Dili Kurumu Sözlükleri. (t.y.). İntihar. https://sozluk.gov.tr/

Tüzen, M. A. (2021). Schopenhauer'da Ahlak ve Özgürlük İlişkisi. *Kaygı Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, *20*(2), 556-580.

Weischedel, W. (2004). *Felsefenin Arka Merdiveni* (S. Umran, Çev.). İz Yayınları.

Öz: Bu çalışmanın amacı, Thomas Bernhard'ın romanlarında yaşam, ölüm ve intihar üçgeninde insanın varoluşsal çabasını varoluşçuluk öğretisi ekseninde anlamaktır. Bu amaç doğrultusunda Bernhard'ın Bitik Adam ve Düzelti romanlarındaki intihar edimi, ana karakterler merkezinde tematik analiz ile çözümlenmeye çalışılmıştır. Anlamsız dünyada çetin bir varoluş imtihanından geçen insanın seçeneğine odaklanan Bernhard, insanın kendi varoluşu için dünyanın sonsuz uyumsuzluğunun gerekli olduğunu kabul etmesi gerektiğini savunur. Bu kabul, insanın pasifize olmasını değil biteviye başkaldırarak varoluşun alternatif imkânlarını temsil etmektedir. Çalışmanın sonucunda, romanlarda karakterleri intihara götüren temel faktörler; insanın var olma çabasında koşul ve zamanların belirlenimciliği ile özgürlüğün iç içe oluşunu kavrayamamak, istem ve tasarımlarında kusursuzluk idealini aşamamak, durumlara gösterilen başkaldırıyı sürdürememek, yinelenen varoluş seçeneklerini değerlendirememektir. Bu suretle yaşam kapanına sıkışan insan, iradesine bahşedilen tek ve en özgür edimi olarak intiharı seçecek ancak yok olan beden gerçeğine karşılık yaşam var olmaya devam edecektir.

Anahtar Kelimeler: Var oluş, yaşam, ölüm, intihar, Thomas Bernhard.